

บทที่ 5

บทวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาเรื่อง "การปรับตัวและการธำรงวัฒนธรรมในสภาพแวดล้อมใหม่ของชาวอีสานอพยพ: กรณีศึกษาตำบลดงมหาวัน กิ่งอำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย" มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการปรับตัวของชุมชนทางด้านสังคมและวัฒนธรรม กระบวนการในการถ่ายทอดความเชื่อ ระบบความคิดและวิถีชีวิตที่คนอีสานใช้ในการชดเชยสมาชิกภายในครอบครัว ให้สามารถธำรงวัฒนธรรมดั้งเดิมของคนอีสานในสภาพแวดล้อมใหม่ที่ย้ายเข้ามาอาศัยอยู่ได้

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วยผู้อพยพในเขตบ้านป่าเลา ตำบลดงมหาวัน กิ่งอำเภอเวียงเชียงรุ้ง จังหวัดเชียงราย ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยการสัมภาษณ์ สังเกตการณ์ และใช้แบบสอบถามแบบมีโครงสร้าง ซึ่งผลของการศึกษาสามารถสรุปได้ดังนี้

5.1 ลักษณะทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างจำนวน 214 คน เป็นเพศหญิง 108 คน คิดเป็นร้อยละ 50.5 ส่วนเพศชายมีจำนวน 106 คน คิดเป็นร้อยละ 49.51 โดยมีอายุสูงสุด 78 ปี และอายุต่ำสุด 15 ปี ระดับการศึกษา ชั้นประถมศึกษามากที่สุดจำนวน 112 คน คิดเป็นร้อยละ 52.3 รองลงมาได้ รับการศึกษาในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 62 คน คิดเป็นร้อยละ 29.0 ระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงขึ้นไป จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 18.7

สถานที่เกิดของกลุ่มตัวอย่าง เกิดที่อีสานจำนวน 147 คน คิดเป็นร้อยละ 68.7 เกิดที่เชียงรายจำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 31.3

ลักษณะของกลุ่มที่อยู่อาศัยเป็นครอบครัวขนาดเล็ก (จำนวนสมาชิกสูงสุด 6-8 คน)

อาชีพของกลุ่มตัวอย่างที่เกิดที่อีสาน ส่วนใหญ่มีอาชีพทำนามีจำนวน 101 คน คิดเป็นร้อยละ 68.7 รองลงมาทำไร่จำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 19.0 อาชีพทำสวนจำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ 4.1 อาชีพรับจ้าง อาชีพค้าขาย อาชีพอื่น ๆ อย่างละ 1 คน คิดเป็นร้อยละ .7 อาชีพเลี้ยงสัตว์ 2 คน คิดเป็นร้อยละ 1.4 อาชีพหัตถกรรมจำนวน 3 คน คิดเป็นร้อยละ 2.0 อาชีพรับราชการจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 2.7

ส่วนผู้ที่เกิดที่เชียงรายส่วนใหญ่ มีอาชีพทำนามีจำนวน 31 คน คิดเป็นร้อยละ 46.3 รองลงมาทำไร่จำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 7.5 อาชีพรับจ้างจำนวน 6 คน คิดเป็นร้อยละ

9.0 เลี้ยงสัตว์จำนวน 1 คน คิดเป็นร้อยละ 1.5 อาชีพรับราชการจำนวน 5 คน คิดเป็นร้อยละ 7.5 อาชีพอื่น ๆ จำนวน 19 คน คิดเป็นร้อยละ 28.4

5.2 การมีส่วนร่วมในการทำบุญตามประเพณี

จากข้อมูลในตารางที่ 5 หน้า 53 พบว่าผู้ที่เกิดที่อีสานจะมีส่วนร่วมในงานบุญทุกงานมากกว่าผู้ที่เกิดที่เชียงราย และ เพศหญิงจะมีส่วนร่วมในงานบุญทุกงานมากกว่าเพศชาย

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ยังคงมีส่วนร่วมตามประเพณีทุกปี เช่น บุญข้าวจี บุญแจกข้าว รองลงมาคือ บุญพระเวส (บุญข้าวปุ้น) บุญคุณลาน บุญข้าวสาก รองมาอีกคือ บุญแห้วข้าวพันก้อน ส่วนบุญที่กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมในการทำบุญน้อยที่สุดคือ การเซ่นไหว้ตอนปูตา บุญเลี้ยงตาแฮก และบุญออกพรรษา

จากการสอบถามเพิ่มเติมของผู้ศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ที่ยังคงมีส่วนร่วมในงานบุญตามประเพณีที่ทำเป็นประจำทุกปีโดยไม่เว้นเลย เนื่องจากเคยปฏิบัติกันมาแต่บรรพบุรุษ และเห็นว่าเป็นประเพณีที่ดั่งามจึงธำรงรักษาไว้ เพื่อให้มีการถ่ายทอดจากรุ่นต่อ ๆ ไป เช่น งานบุญบั้งไฟ ซึ่งถือว่าเป็นประเพณีที่ขาดเสียไม่ได้เพราะนับแต่โบราณกาล บรรพบุรุษได้สืบทอดประเพณีนี้มาเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความสามัคคีที่ดีต่อกัน ให้เห็นถึงการต่อสู้กับสภาพภูมิอากาศอันแห้งแล้งของท้องถิ่นอีสานเพื่อความอยู่รอด เพราะชาวอีสานมีความเชื่อว่าหากปีไหนไม่มีงานบุญบั้งไฟผ่านฟ้าจะไม่ตกตามฤดูกาล เนื่องจากการจัดงานบุญบั้งไฟของชาวอีสานแต่เดิมที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นการเสี่ยงทายขอฝนจากเทพเจ้าบนฟ้า (หมายถึง พญาแถน) เป็นเครื่องมือในการทำพิธีขอฝนของชาวอีสานมาแต่อดีต จนกระทั่งเป็นประเพณีสืบทอดกันมาจนถึงทุกวันนี้ แม้ว่าปัจจุบันความเชื่อเหล่านี้กำลังจะหมดไปแต่ลูกหลานก็ยังทำการสืบทอดประเพณีนี้อยู่ ซ้ำยังเป็นงานประเพณีที่เป็นงานบุญกุศลโดยมีพุทธศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เช่นถือโอกาสวันงานบุญบั้งไฟทำการบวชนาค จัดงานสงฆ์พระสงฆ์ที่มีพรรษามาก สงฆ์พระพุทธรูปและอื่น ๆ อีกมากมาย นอกจากนี้ยังมีตำนานการทำบุญบั้งไฟซึ่งเล่าสืบทอดต่อกันมามีอยู่ด้วยกัน 2 เรื่องคือ ตำนานเรื่อง “ท้าวผาแดง-นางไอ่” และตำนานเรื่อง “พญาแถน” หรือ “พญาคันคาก” จะเห็นได้ว่าสอดคล้องกับทฤษฎีของแก้วเทพ (2538: 81) ที่กล่าวว่าวัฒนธรรมเป็นวิถีทางและแบบฉบับในการดำเนินชีวิตของชุมชนที่ได้ปฏิบัติสั่งสมกันมารวมทั้งความคิดต่าง ๆ ที่คนได้กระทำสร้างกำหนด สะสมและรักษาไว้จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่งซึ่งจะอยู่ในรูปแบบของความรู้ การปฏิบัติ และความเชื่อ ซึ่งจะสอดคล้องกับแนวคิดของ เกษม อุทยานิน (2506:103) และเอกวิทย์ ณ ถลาง (2536: 72) ซึ่งกล่าวว่าวัฒนธรรมคือวิถีชีวิตของมนุษย์ในแต่ละสังคมหรือในอาณาบริเวณหนึ่งที่มีการเรียนรู้จากธรรมชาติ

จากสังคมมนุษย์ด้วยกันและสังคมประสบการณ์ที่เรียนรู้ไว้เพื่อปรับตัว ถ่ายทอดและปรับเปลี่ยนตามเหตุการณ์ ดังนั้นพฤติกรรมที่เกิดขึ้นในวิถีชีวิตของมนุษย์จึงไม่ใช่ผลของพันธุกรรมแต่เป็นผลจากการเรียนรู้ และพฤติกรรมดังกล่าวจะมีการสืบทอดกันต่อ ๆ ไป โดยตัวมนุษย์เอง

เมื่อพิจารณาผลของการจัดประเพณีบุญบั้งไฟพบว่าสามารถส่งผลที่ดีให้เกิดกับสังคมได้ดังนี้

1. เป็นการเสริมสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้น ในหมู่บ้านและสังคมของหมู่บ้านอื่น ๆ งานบุญบั้งไฟสามารถร่วมน้ำใจของคนในชุมชนนั้น ๆ ให้มาช่วยกัน ร่วมแรงร่วมใจกัน เพื่อให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี ไม่ว่าจะเป็นปัจจัย สิ่งของ และอื่น ๆ

2. เป็นการส่งเสริมและรักษาประเพณีวัฒนธรรมของท้องถิ่นเอาไว้ได้อย่างสมบูรณ์ เพราะงานบุญบั้งไฟถือว่าเป็นมรดกสูงค่าที่บรรพบุรุษมอบไว้ให้แก่คนรุ่นหลังได้ถือปฏิบัติสืบมา

3. ส่งผลทางด้านจิตใจ เพราะชาวอีสานจัดงานบุญบั้งไฟขึ้นทุกปี ก็เพราะมีความเชื่อมั่นว่า เมื่อได้เสี่ยงทายบั้งไฟขึ้นไปแล้วนั้น ในปีนั้น จะทำให้ฝนฟ้า ข้าวปลาอาหารอุดมสมบูรณ์ดี ประชาชนอยู่เย็นเป็นสุข

4. เพื่อผ่อนคลายความตึงเครียด ภายหลังที่ตรากตรำงานหนักมาตลอด ดังนั้นงานบุญบั้งไฟจึงให้ความสนุกสนานรื่นเริงแก่คนในชุมชนและคนจากชุมชนอื่นผู้มาเยือน

ผลที่ได้จากการจัดประเพณีบุญบั้งไฟจะตอบสนองต่อความต้องการของมนุษย์ในระดับพื้นฐานตามแนวคิดของมาสโลว์ในสองประเด็นคือในส่วนที่เกี่ยวกับความต้องการความมั่นคงปลอดภัยหรือสวัสดิภาพ และความต้องการความรักและเป็นส่วนหนึ่งในหมู่คณะ

ตามความเชื่อเดิม คนอีสานมีความกลัวว่าถ้าฝนแล้งจะทำให้เกิดความเดือดร้อนเนื่องจากไม่สามารถทำนาและเกษตรกรรมได้จึงต้องจัดงานนี้ขึ้นหรือต้องไปร่วมในงานประเพณีดังกล่าว ทั้งนี้เพื่อนำฝนจากพญานาค ในอีกประเด็นหนึ่งนั้นงานบุญบั้งไฟเป็นงานที่ต้องใช้แรงงานมาก จึงต้องใช้แรงงานผู้ชายที่อยู่ในวัยหนุ่มซึ่งเป็นวัยที่แข็งแรง ในขณะที่เดียวกันหญิงสาวก็จะไปช่วยจัดเตรียมของและข้าวปลาอาหาร ดังนั้นคนหนุ่มที่ไปช่วยงานนี้ส่วนใหญ่มักจะไปด้วยความสมัครใจและเต็มใจ เนื่องจากต้องการมีเพื่อน ต้องการสร้างประโยชน์ให้แก่ส่วนรวม และสร้างผลบุญในทางศาสนาแก่ตัวเอง นอกจากนี้ยังต้องการให้ตนเองได้รับการยกย่อง และยอมรับในหมู่คณะและจากเพศตรงข้ามด้วย

ในหมู่บ้านป่าเลา งานประเพณีที่จัดประจำทุกปี นอกจากประเพณีบุญบั้งไฟแล้ว ยังมีประเพณีอีกหลายอย่าง เช่น บุญคุณลาน บุญข้าวฉี่ บุญพระเวส บุญปีใหม่ (ตรุษสงกรานต์) บุญข้าวประดับดิน บุญข้าวสาก บุญออกพรรษา บุญแจกข้าว

ประเพณีต่าง ๆ ที่ได้มีการปฏิบัติกันเป็นประจำทุกปี มีวิธีการถ่ายทอดไปสู่ลูกหลาน ทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น พาไปดูการประกอบพิธีกรรม พาเข้าร่วมงานพิธีให้ศึกษาเรียนรู้ งานประเพณีต่าง ๆ เช่น งานบุญบั้งไฟ มีขั้นตอนในการทำบั้งไฟอย่างไร ขั้นตอนการดำเนินงานและการจัดงานโดยใช้วิธีการจูงใจทางด้านจิตวิทยา เช่น กลุ่มเพื่อนในชุมชนและนอกชุมชน การถ่ายทอดทางอ้อมก็โดยการบอกเล่า การเล่า ตำนานให้ฟัง และการพาไปดูชบวนแห่ พาไปดูการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ซึ่งจะสอดคล้องกับ กาญจนา แก้วเทพ (2528:16 –24) ว่า การถ่ายทอดความรู้คือกระบวนการทางสังคมซึ่งดำเนินอยู่ตลอดเวลาซึ่งมนุษย์จะซึมซับเอาวัฒนธรรมและลักษณะต่าง ๆ ของสังคมเข้าไปไว้โครงสร้าง บุคลิกภาพของตน การเรียนรู้เกิดจากอิทธิพลของประสบการณ์ การถ่ายทอดความรู้ที่สำคัญคือครอบครัว ที่มีอิทธิพลตั้งแต่เกิดจนแยกครอบครัว

ส่วนงานบุญที่กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมน้อยลงเนื่องจากภาวะทางเศรษฐกิจ ความเปลี่ยนแปลงของโลกในด้านความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีและการปฏิบัติตามความเชื่อที่เริ่มเปลี่ยนไปตามสภาพแวดล้อมใหม่

5.3 การให้ความสำคัญต่อการทำบุญตามประเพณี

จากข้อมูลในตารางที่ 6 หน้า 54 งานบุญที่กลุ่มตัวอย่างที่เกิดที่อีสานและที่เชียงรายให้ความสำคัญไม่ต่างกันคือ บุญข้าวฉี่ บุญแจกข้าว และบุญคุณลาน เนื่องจากงานบุญดังกล่าวเป็นประเพณีที่สืบทอดมาแต่บรรพบุรุษและมีการสืบทอดโดยไม่ขาดสาย เพื่อเป็นการธำรงรักษาไว้ซึ่งวัฒนธรรมเดิม ซึ่งสอดคล้องกับ สุพัตรา สุภาพ (2528:108 –109) กับ ณรงค์ เส็งประชา (2531 : 3) ที่กล่าวว่า วัฒนธรรมเป็นมรดกทางสังคมที่ได้รับการถ่ายทอดและเรียนรู้จากคนรุ่นก่อน ๆ ดำเนินสืบทอดกันมิขาด

กลุ่มตัวอย่างที่เกิดที่เชียงรายให้ความสำคัญต่องานบุญบางอย่างน้อยกว่ากลุ่มที่เกิดที่อีสาน งานบุญเหล่านี้คือ บุญเลี้ยงตาแฮก บุญข้าวประดับดิน บุญข้าวสาก บุญเซ่นไหว้วัดดอนปู่ตา การที่กลุ่มตัวอย่างที่เกิดในเชียงรายให้ความสำคัญต่องานบุญดังกล่าวน้อยลงอาจจะเนื่องมาจากสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ความเชื่อที่เปลี่ยนแปลงไปตามสภาพแวดล้อมใหม่ และการปรับตัวเพื่อให้ผสมกลมกลืนต่อความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและที่สำคัญก็คือการถ่ายทอดทางวัฒนธรรมจากผู้ใหญ่ในงานบุญดังกล่าวเริ่มน้อยลง ซึ่งสอดคล้อง

คล้องกับ ชัยันต์ วรรณะภูติ (2529 : 1 - 4) ที่กล่าวว่าวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ อาจจะเกิดขึ้นจากกระบวนการและกลไกภายในสังคมเช่น ความขัดแย้ง หรือ การผสมผสานทางวัฒนธรรมหรือการครอบงำที่มาจากสังคมภายนอก ดังนั้นการศึกษาวัฒนธรรมต้องมองมิติ ด้านเวลาของวัฒนธรรมด้วย

กลุ่มตัวอย่างที่เกิดในเชียงรายได้ให้ความสำคัญต่องานบุญบางอย่าง มากกว่าคนที่เกิดที่อีสานคือ งานบุญแห่นางแมว สู้ขวัญควาย บุญชวงเฮือ และการสะเดาะเคราะห์ งานบุญเหล่านี้เพศชายมักจะให้ความสำคัญมากกว่าเพศหญิง เนื่องจากเป็นเรื่องของความบันเทิงความสนุกสนานก่อนหรือหลังทำนา เพื่อเป็นการพักผ่อนและสร้างขวัญกำลังใจ นอกจากนี้งานบุญดังกล่าวต้องใช้แรงงานคนมากก็ต้องอาศัยความสามัคคีและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และที่สำคัญที่สุดคือในปัจจุบันนี้ เป็นช่วงเวลาของกระแสของการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมซึ่งหมายรวมถึงสิ่งแวดล้อมทางวัฒนธรรมและประเพณีกำลังเป็นที่สนใจทำให้มีการฟื้นฟูงานบุญบางอย่างที่เริ่มจะสูญหายไปให้กลับมีขึ้นมาใหม่ เพื่อให้มีการธำรงรักษาวัฒนธรรมเดิมไว้ เช่น การแห่นางแมว การสู้ขวัญควาย ซึ่งสอดคล้องกับ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2537 : 28) ว่าในแต่ละสังคมย่อมมีวัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์ของตัวเอง สมาชิกของสังคมเรียนรู้วัฒนธรรมโดยการเข้าร่วมกิจกรรมและทำตามกฎเกณฑ์ข้อบังคับของวัฒนธรรม เพื่อสืบทอด อนุรักษ์ฟื้นฟู วัฒนธรรมของชุมชนดำรงอยู่ต่อไป

การที่ชาวอีสานที่เกิดที่เชียงรายได้ให้ความสำคัญ งานบุญแห่นางแมว สู้ขวัญควาย บุญชวงเฮือ และสะเดาะเคราะห์มากกว่าคนที่เกิดที่อีสาน ทั้งนี้ก็เพราะต้องการฟื้นฟูและอนุรักษ์ ประเพณี วัฒนธรรมที่เคยทำมาแต่บรรพบุรุษให้ยังคงมีอยู่สืบไป เพื่อให้อนุรักษ์รุ่นหลังได้เห็นพิธีกรรม และได้รู้จักประเพณีเหล่านี้ไว้ว่ามีกระบวนการและขั้นตอนในการปฏิบัติอย่างไร ส่วนการที่เพศชายให้ความสำคัญมากกว่าเพศหญิงนั้นอาจอธิบายได้จาก ทฤษฎีของมาสโลว์ (สุรางค์ ใคว์ตระกูล, 2536) ที่ได้กล่าวถึงความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ในด้านความรัก การยอมรับ เป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะและการที่จะรู้สึกว่าคุณค่าในสังคม การที่ประเพณีต่าง ๆ เช่น แห่ นางแมว การสู้ขวัญควาย เริ่มมีการปฏิบัติลดน้อยลงอาจเนื่องจากการประกอบพิธีกรรมในพิธีแห่ นางแมวนั้นจะมีการกล่าวคำร้องขานกันเป็นกบทยกกลอน มีการยกครุ มีลูกหมู่ มีตัวนำ ในการร้อง ขานรับ มีชบวนแห่ คนหามคานแมวเพื่อให้คนรดน้ำแมว แต่ว่าในระยะหลังนี้ผู้อาวุโสซึ่งเคยเป็นตัวนำในการกล่าวคำร้องขานเป็นกบทยกกลอน ได้เสียชีวิตไปโดยที่ไม่มีผู้ใดสามารถสืบทอดต่อได้ ประเพณีนี้จึงมีผู้ปฏิบัติลดลง ส่วนการสู้ขวัญควายนั้นปัจจุบันที่หมู่บ้านป่าเลาใช้รถไถแทนควาย ดังนั้นจึงไม่มีพิธีกรรมนี้ แต่ชาวอีสานอพยพที่เกิดที่อีสานก็ยังคงรู้จักและเคยได้ประกอบพิธีกรรมนี้ เมื่ออยู่ที่ภาคอีสาน เป็นที่น่ายินดีว่ากลุ่มตัวอย่างที่เกิดที่เชียงรายได้มองเห็นความสำคัญของพิธี

กรรมบางอย่างซึ่งช่วงหนึ่งอาจลดความสำคัญลงไปบ้าง จึงได้เริ่มต้นที่จะฟื้นฟูให้มีขึ้นใหม่ เพื่ออนุรักษ์ไว้ให้ชนรุ่นหลัง

5.4 การดำรงชีพ

จากข้อมูลในตารางที่ 5 หน้า 53 รวมทั้งการสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่างที่เกิดที่จังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและเกิดที่จังหวัดเชียงราย พบว่ากลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มจะประกอบอาชีพทำนาเป็นหลักเหมือนกัน และเพศชายจะทำนาเป็นประจำมากกว่าเพศหญิง ถึงแม้จะมีการเปลี่ยนแปลงมาใช้รถไถในการทำนามากขึ้น กลุ่มที่เกิดที่อีสานยังคงใช้ควายมากกว่ากลุ่มที่เกิดที่เชียงราย ส่วนการปลูกหม่อนเลี้ยงไหม เลี้ยงสัตว์ ค้าขาย นั้น กลุ่มตัวอย่างที่เกิดที่อีสานจะทำเป็นประจำ และทำมากกว่าผู้ที่เกิดที่เชียงราย

การยังชีพของชาวอีสานยังคงพึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติ บนหลักของการพึ่งพาตนเอง โดยการปรับตัวให้เข้ากับธรรมชาติ

ด้วยเหตุที่ภูมิอากาศและระบบนิเวศ ไม่สามารถรองรับการผลิตหมุนเวียนอย่างเข้มข้นได้ พืชที่คนอีสานกลุ่มนี้นิยมปลูกไว้บริโภคเองได้แก่ หม่อน พัก แดง กล้วย อ้อย ฝ้าย นอกจากนี้ยังรู้แหล่งเสาะหาพืชป่า เช่น เห็ด หน่อไม้ และพืชผักป่าต่าง ๆ ที่มีสรรพคุณเป็นทั้งอาหารและยารสร้างภูมิคุ้มกันในร่างกาย ด้วยความรู้ความชำนาญในการเสาะหาพืชผักพื้นบ้านเพื่อยังชีพ จึงนำไปสู่ความเข้าใจในเรื่องสมุนไพรอันหลากหลาย และมีการนำมาใช้ในการบำบัดรักษาโรค

สำหรับเนื้อสัตว์ จะได้จากปลาในลำห้วย หนอง คลอง บึง และแหล่งน้ำต่าง ๆ เมื่อได้ปลามากก็จะทำปลาร้าใส่ไหไว้กิน ส่วนเนื้อสัตว์อื่น ๆ ที่มีอยู่ในพื้นที่ธรรมชาตินั้น เช่น นก หนู งู กิ้งก่า ตุ๊กแก แย้ ตะกวด จิ้งหรีด มดแดง แมงนูน แมงกูดจี ซึ่งชาวอีสานจะมีความสััดทัดในการที่จะได้จับมาเป็นอาหาร

เครื่องมือเครื่องใช้ประดิษฐ์กรรมพื้นบ้านนานาชนิด ไม่ว่าจะใช้เพื่อทำอะไร ทำนา ล่าสัตว์ ปรุงอาหาร หรือใช้สอยในชีวิตประจำวัน นั้นคนอีสานกลุ่มนี้จะผลิตเองดังที่เคยเป็นมาแต่ครั้งโบราณเกือบทั้งสิ้น จะมีไม่กี่สิ่งก็อย่างที่ด้องซื้อหา เนื่องจากมีความสััดทัดในการนำเอาสิ่งที่หาได้ใกล้ตัวจากธรรมชาติมาประดิษฐ์ ปรุงแต่ง ดัดแปลงเป็นของใช้ เช่น เอา กก ฝื่อ ใผ่ มาทอมาสานเป็นเสื่อสาด กระบุง กระติบ กระด้ง ข้องปลา ตะกร้า ตะแกรง ลอบ ไช ไถ แคร่ เป็นต้น

ส่วนการเลี้ยงสัตว์นั้น คนกลุ่มนี้จะเลี้ยงวัวควายไว้ใช้งานหรือมีไว้เป็นทรัพย์สินเพื่อขาย เมื่อถึงคราวจำเป็น วัวควายถือเหมือนเพื่อนร่วมชีวิตที่คนได้อาศัยแรงงานทำไร่ไถนา ในปีหนึ่งก็ต้อง "สู้ขวัญควาย" เพื่อเป็นการปลอบขวัญให้กำลังใจและขอขมาลาโทษ

จากการวิเคราะห์ผลที่ได้จากแบบสอบถามและสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่างที่บ้านป่าเลา มีระบบการดำรงชีพซึ่งสอดคล้องกับสิ่งที่สุรเชษฐ์ เวชพิทักษ์ (2533 : 43) ได้กล่าวถึงลักษณะสำคัญของระบบวัฒนธรรมชุมชน ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับระบบการผลิตหรือการทำมาหากิน และระบบความเชื่อซึ่งประกอบด้วยศาสนา คุณค่า และพิธีกรรมว่าระบบการผลิตของชุมชนป่าเลาส่วนใหญ่ยังคงพึ่งพิงทรัพยากรธรรมชาติ และการพึ่งพาตนเองอยู่การใช้ชีวิตจะเป็นเรียบง่าย มีความผูกพันใกล้ชิดเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ซึ่งจะสอดคล้องกับ นิธิ เอียวศรีวงศ์ (2537 : 28) และชลิต วิพัทนะพร (2529)ว่า วัฒนธรรมของแต่ละกลุ่มย่อมมีโอกาสที่จะเกิดการผสมผสาน ยืม หรือกลมกลืนซึ่งกันและกันได้ ดังที่ได้กล่าวถึงเรื่องขนบธรรมเนียมประเพณี เช่น การแต่งกาย ภาษาพูด อาหาร การกิน การดำรงชีวิต ที่เกี่ยวกับการตั้งถิ่นฐาน และการทำมาหากิน

5.5 ผลกระทบของการพัฒนาการทางเศรษฐกิจ สังคม

ข้อมูลจากแบบสอบถามหน้า 53 กลุ่มตัวอย่างที่บ้านป่าเลาทั้งที่เกิดขึ้นและที่เขียงราย ต่างมีความเห็นสอดคล้องกันถึงเรื่องการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม อันเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี โดยได้มีการปรับตัวรับเอาความเจริญและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น นำไปปรับเข้ากับการใช้ในชีวิตประจำวัน เช่น การคมนาคมที่เจริญขึ้นทำให้มีถนนติดต่อเชื่อมโยงถึงกันทุกแห่ง ซึ่งสอดคล้องกับ สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2536 : 28-29) ว่า ปัจจัยที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งได้แยกเป็นปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอก ปัจจัยภายใน ได้แก่ การประดิษฐ์สิ่งใหม่ ๆ การวางแผนสังคม การกระทำของปัจเจกบุคคลในสังคมเช่นผู้นำ เป็นต้น ส่วนปัจจัยภายนอกเป็นปัจจัยที่เกิดขึ้นภายนอกสังคม ปัจจัยที่ทำให้เห็นเด่นชัดคือ การเปลี่ยนแปลงลักษณะประชากร ได้แก่การย้ายถิ่นของประชากร การเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เช่น ภูมิอากาศ ทรัพยากรธรรมชาติ และการยืมวัฒนธรรมอันได้แก่การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับชนชาติอื่นหรือการยอมรับวัฒนธรรมอื่นมาใช้ ทำให้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งสอดคล้องกับ สมศักดิ์ ศรีสันติสุข และสุวรรณ บัวทอง (2534: 71-72) ว่า ตัวแปรที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมมีอยู่หลายตัวแปร ซึ่งรายละเอียดได้แยกเป็นสภาพทางนิเวศวิทยาและสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ และการ

ยอมรับสิ่งใหม่ ซึ่งมีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมซึ่งสิ่งใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นจะมีแหล่งที่มาจากการค้นพบ การคิดค้นประดิษฐ์ และการแพร่กระจาย

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม ซึ่งทำให้เกิดผลกระทบของการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม เช่น การค้นพบพืชผลทางการเกษตรสมัยใหม่ทำให้ชาวบ้านป่าเขาเปลี่ยนอาชีพจากการปลูกพืชไร่ มันสำปะหลัง ข้าวโพด หันมาปลูกลิ้นจี่และลำไย เพื่อให้ได้รายได้ดีและเพิ่มขึ้น การปลูกหม่อนได้เปลี่ยนสายพันธุ์พื้นเมือง เป็นสายพันธุ์เกษตร เพื่อให้ได้ผลผลิตที่ดี และเพิ่มปริมาณได้มากขึ้น นอกจากนี้การแพร่กระจายจากสังคมภายนอกเข้าสู่สังคมภายในเช่น การให้ความรู้ และการอบรมแก่ชาวบ้านในการนำเทคนิคใหม่ ๆ ในการทำการเกษตรจากประเทศตะวันตกเข้ามาใช้ เช่น การใช้รถไถนาแทนควาย การใช้ปุ๋ยอินทรีย์เพื่อให้ได้ผลผลิตเพิ่มขึ้นมาก ๆ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ วิเชียร รัชงาน (2529 : 116) ว่า การรับเอาเทคโนโลยีสมัยใหม่ต่าง ๆ เข้ามา สิ่งติดตามเทคโนโลยี คือการที่วิถีชีวิตในสังคมรวมทั้งสภาพแวดล้อม ต้องแปรเปลี่ยนไปเพื่อรองรับเทคโนโลยีเหล่านั้น ซึ่งสอดคล้องกับ Moore ว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นส่วนหนึ่งของการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรมย่อมเกี่ยวพันกัน การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมต้องอาศัยตัวการหรือผู้กระทำ ซึ่งเป็นบุคคลในสังคม หรือสถาบันสังคม และการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ก็ต้องอาศัยวัฒนธรรมมาเป็นตัวการ ที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง

สาเหตุของการเปลี่ยนแปลง

1. สาเหตุการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ ด้านการพัฒนาปัจจัยพื้นฐานเช่นการมีถนนเข้าหมู่บ้าน ทำให้มีเส้นทางรถยนต์ที่ดี ลาดยางตลอดสาย ทำให้วิถีความเป็นอยู่ของคนในหมู่บ้านเปลี่ยนแปลงไป ทำให้มีการเดินทางไปมาหาสู่กับคนต่างพื้นที่มากขึ้น ได้รับข่าวสาร และการสื่อสารต่าง ๆ เข้ามาสู่หมู่บ้านเร็วขึ้น การขนส่งสินค้าสามารถขนส่งได้คราวละมาก ๆ คนในหมู่บ้านออกไปทำงานนอกหมู่บ้านเพิ่มขึ้น เพราะการเดินทางสะดวก เมื่อหมู่บ้านมีคนเพิ่มมากขึ้น ทำให้ผลผลิตในหมู่บ้านเปลี่ยนแปลงไปเดิมเคยผลิตเพื่อพอกิน เมื่อความเจริญทางคมนาคมและเทคโนโลยีเข้าไปถึง ระบบการผลิตก็เปลี่ยนไปเป็นผลิตเพื่อขาย ซึ่งจะต้องผลิตให้ได้ปริมาณมาก ๆ เช่น การทอผ้าเคยทอเพื่อใช้ในครอบครัว ปัจจุบันต้องทอเพิ่มขึ้นเพื่อส่งขาย เนื่องจากการทำนองอย่างเดียวกันไม่เพียงพอต่อการการครองชีพ การค้าขายกระจายอย่างรวดเร็ว มีทั้งค้าขายในหมู่บ้าน และนอกหมู่บ้านส่วนทรัพยากรหลัก เช่น ที่ดิน ก็มีน้อยลง แม้แต่ตอนปูตา ซึ่งเคยอยู่ในป่าเดี่ยวนี้พื้นที่ดินถูกนำไปใช้ประโยชน์ของคนในหมู่บ้าน ที่ป่าตอนปูตา ก็หายไป ต้องอัญเชิญปูตา มาอยู่กลางหมู่บ้าน โดยจัดทำที่อยู่ให้ใหม่เป็นศาลพระภูมิ

2. สาเหตุการเปลี่ยนแปลงทางสังคม

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกิดขึ้นจากความต้องการทางด้านพื้นฐานของมนุษย์ ซึ่งจะสอดคล้องกับงานเขียนของมาสโลว์ (สุรางค์ โค้วตระกูล, 2536) ที่ได้กล่าวถึง ความต้องการของมนุษย์ที่อยากให้อายุยืนยาวมีความสุข มีการยอมรับจากหมู่คณะต้องการให้คนอื่นรัก ต้องการความสะดวกสบายสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ จึงได้เกิดการนำสิ่งประดิษฐ์ใหม่ที่เรียกว่า วัฒนธรรมทางวัตถุ มาใช้เพื่อให้มีความสะดวก เช่น ทุกบ้านต้องมี โทรทัศน์ พัดลม ตู้เย็น เครื่องซักผ้า เครื่องใช้ไฟฟ้าทุกชนิด รถยนต์ ความเป็นอยู่ก็ต้องเปลี่ยนแปลงไป ต้องหางานทำเพิ่มเพื่อให้มีรายได้เพียงพอกับการที่จะแลกเปลี่ยนกับสิ่งที่ต้องการ

การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมมีผลให้เกิดความเปลี่ยนแปลงทางด้านครอบครัวไปด้วย แต่เดิมจะมีความผูกพันกันในระบบเครือญาติ แบบใกล้ชิดพึ่งพาอาศัย ช่วยเหลือกัน ซึ่งสอดคล้องกับ กาญจนา แก้วเทพ (2529: 78) ที่กล่าวว่าวิถีชีวิตของประชาชนในชนบท ยังมีความเรียบง่าย มีความผูกพันใกล้ชิดเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ มีครอบครัวลักษณะแบบขยายระบบความสัมพันธ์อันที่พี่น้องร่วมคิด ร่วมกิจกรรม แบบสมัครใจ ปัจจุบันเมื่อความเจริญเข้ามาแทนที่ ระบบความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวเริ่มมีน้อยลง

5.6 วิถีการดำเนินชีวิตประจำวันและความเชื่อเกี่ยวกับประเพณี

ในการดำเนินชีวิตประจำวันของกลุ่มตัวอย่างทั้งสองกลุ่มยังคงประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อเดิมอยู่ แต่พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่เกิดที่อีสานจะยังคงปฏิบัติตามพิธีกรรมความเชื่อเกี่ยวกับประเพณีมากกว่ากลุ่มตัวอย่างที่เกิดที่เชียงราย เช่น ประเพณี การเกิด การบวช งานศพ ซึ่งคนรุ่นหลังจะได้รับการถ่ายทอด จาก พ่อ แม่ ปู่ ย่า ตา ยาย วัด โรงเรียน และกลุ่มผู้อาวุโส

การศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ได้ให้คำตอบเกี่ยวกับการปรับตัวและธำรงรักษาวัฒนธรรมในสภาพแวดล้อมใหม่ของชาวอีสานอพยพ ด้านความเชื่อ ความคิด วิถีชีวิตและกลไกที่ชาวอีสานอพยพใช้ในการถ่ายทอดและขัดเกลาสมาชิกในครอบครัว ผู้วิจัยได้ใช้ความคิด ทฤษฎีงานวิจัยเข้ามาเป็นกรอบในการศึกษาและพบว่า ชาวอีสานอพยพมีวิถีชีวิตที่เรียบง่าย ผลิตอาหารการกินเอง อาชีพอาศัยการประกอบเกษตรกรรมเป็นหลัก ในระดับครอบครัวมี ปู่ ย่า ตา ยาย พ่อ แม่ เป็นผู้ให้ความรู้ ซึ่งตรงกับการศึกษาของ กาญจนา แก้วเทพ (2529 : 78) ที่ว่า วิถีชีวิตของประชาชนในชนบทมีความเรียบง่ายผูกพันใกล้ชิด เอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ มีลักษณะครอบครัวแบบขยาย มีระบบสัมพันธ์อันที่พี่น้อง ร่วมคิด ร่วมกิจกรรมแบบสมัครใจ มีการจัดสรรบทบาทหน้าที่ของสมาชิกในแต่ละคนในการร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทุกคนจะร่วมกันระดมความคิดอย่างสร้างสรรค์ ปฏิบัติหน้าที่ตาม

ความถนัดของตนโดยแบ่งตามเพศและวัย ปัจจุบันชาวอิสานอพยพยังคงมีความเชื่อในเรื่องผี และ
 สิ่งศักดิ์สิทธิ์อยู่ โดยเชื่อว่าอำนาจของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่อยู่เหนือธรรมชาติ จะช่วยคุ้มครองให้แคล้ว
 คลาดจากภัยอันตรายทั้งปวง ทำให้มีการทำบุญประเพณีทางศาสนา เช่นการทำบุญอุทิศให้แก่คน
 ที่ตายไปแล้ว ในงานบุญพระเวส บุญสงกรานต์ บุญข้าสยะ (บุญข้าระ) บุญข้าวประดับดิน และบุญ
 ข้าวสาก โดยเชื่อว่าผู้ที่ตายไปแล้ว จะรอรับส่วนบุญจากญาติผู้ที่ยังมีชีวิตอยู่ทำบุญอุทิศส่งไปให้
 ถ้าไม่มีผู้ใดทำบุญอุทิศส่วนกุศลไปให้ ก็ไม่สามารถจะไปเกิดได้ จะวนเวียนอยู่ในโลกนี้ นอกจากนี้
 ถ้าญาติผู้ตายไม่ทำบุญอุทิศไปให้ก็จะมีผลในทางสังคม คือจะได้รับการดูถูก ดูหมิ่น จากสังคมใน
 ชุมชนนั้นๆ เป็นผู้ไม่รู้บุญคุณเป็นคนอกตัญญู นอกจากนี้ก็ยังมีเชื่อเพื่อให้มีการอยู่ดีกินดี
 ผลผลิตในไร่ นา อุดมสมบูรณ์ก็จะมี การประกอบพิธีงานบุญข้าสยะ เพื่อความเป็นสิริมงคล และปิด
 เป่าสิ่งชั่วร้าย ซึ่งผลของการศึกษาของผู้วิจัยจะสอดคล้องกับ พิศมัย อะโน (2538) ที่ว่า ระบบ
 ความสัมพันธ์ในชุมชนจะแสดงออกในรูปแบบประเพณี พิธีกรรม และกิจกรรม จึงเกิดการยอมรับ
 นับถือผีและสิ่งศักดิ์สิทธิ์ และเชื่อว่าสิ่งดังกล่าวมีพลังมีอำนาจเป็นสิ่งเร้นลับ ให้คุณและโทษกับ
 ชีวิตได้ ความเชื่อเหล่านั้นมีพื้นฐานมาจากการต่อสู้เพื่อชีวิตในการทำมาหากินที่ต้องพึ่งพิงธรรม
 ชาติ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้พัฒนาเป็นระบบคุณค่า ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม ยึดถือปฏิบัติสืบทอด
 กันมา กลายเป็นวัฒนธรรมชุมชน มั่นใจ ฉลาดชาย รมิตานนท์ (2530) ได้ให้ความหมายว่าวัฒน
 ธรรมชุมชนทุกแห่งล้วนมีระบบความเชื่อตามธรรมชาติ รู้จักตั้งคำถามและพยายามหาคำตอบมา
 อธิบายจากความสงสัยเกี่ยวกับเรื่อง การเกิด การตาย ทำให้เกิดความเชื่อในเรื่องของวิญญาณว่ามี
 มีอำนาจ ทำให้มนุษย์มีการเชนบวงสรดวงบูชา เกิดการยอมรับในเรื่องผีและความเชื่อ ยังมีการ
 เปลี่ยนแปลงผสมผสานตามสถานการณ์ที่เปลี่ยนไปของสังคม การเช่นไหว้ผี และวิญญาณเป็น
 ความเชื่อทางศาสนา ซึ่งก่อให้เกิดสิริมงคลมงคล รวมทั้งช่วยคุ้มครองป้องกันภัยอันตรายต่าง ๆ
 บันดาลให้เกิดโชคลาภ แคล้วคลาดจากสิ่งชั่วร้าย เมื่อนำมาผนวกเข้ากับความสัมพันธ์ทางสังคม
 ทำให้ชาวอิสานอพยพมีความกตัญญูต่อ บิดา มารดา และยังคงนับถือผีบรรพบุรุษอยู่ โดยเชื่อว่
 เป็นเทวดาบ้านองค์หนึ่ง ส่วนการนับถือผู้อาวุโส นั้น ถือว่าเป็นผู้ที่ควรให้ความเคารพและเชื่อฟัง
 จึงยึดเอาผู้อาวุโสเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติ ซึ่งเป็นการปลูกฝังให้คนในชุมชนนั้นรักษาความเชื่อ
 ในเรื่องผีบรรพบุรุษมาจนถึงปัจจุบันนี้

ถึงแม้วัฒนธรรมความเชื่อดังที่กล่าวมานั้นจะยังคงได้รับการยอมรับและปฏิบัติอยู่ แต่ก็
 ย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา และสภาพแวดล้อมใหม่ เช่น งานบุญกุ่มข้าวใหญ่ (บุญ
 คุณลาน) ซึ่งชาวอิสานอพยพทั้งที่เกิดที่อิสานและเกิดที่เชียงใหม่ ได้มีการประกอบพิธีกรรมในงาน
 บุญนี้น้อยลง หรือบางชุมชนก็เลิกพิธีกรรมนี้ไปเลย ทั้งนี้เนื่องมาจากสาเหตุความแตกต่างทางด้าน

ภูมิอากาศ ทางเหนือจะมีฝนตกมากในฤดูฝนและในฤดูเก็บเกี่ยวก็ยังคงมีฝนตกอยู่ ทำให้ข้าวที่เก็บเกี่ยวแล้วไม่สามารถนำมากองรวมให้เป็นกองใหญ่ได้ เพราะข้าวจะเปียกชื้นและลึบ ดังนั้นพอเก็บเกี่ยวเสร็จแล้วก็ต้องรีบขนข้าวไปเก็บไว้ที่ยุ้งฉาง จึงทำให้งานบุญประเพณีนี้ลดลงหรือหายไป ส่วนความเชื่อในเรื่องของ ผีนุ้ย ยา เจ้าที่ ใจกลางบ้าน ก็ยังคงมีประเพณีอยู่ เพราะถือว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ถ้าชาวบ้านที่ได้ไปบนขอความช่วยเหลือถ้าประสบผลสำเร็จก็จะไปแก้บน ถ้าไม่ทำแล้วก็กลัวจะถูกลงโทษ เช่นเดียวกับความเชื่อในเรื่องของการสะเดาะเคราะห์เมื่อเกิดอาการเจ็บป่วย หรือประสบอุบัติเหตุ ก็จะไปทำพิธีที่วัด ซึ่งเชื่อว่าจะทำให้หายจากอาการเจ็บป่วยหรือหมดเคราะห์ ซึ่งจะสอดคล้องกับการศึกษาของ สมิทท์ สระอุดม (2534 : 60 – 65) ที่ว่า ความเชื่อเป็นพื้นฐานให้เกิดการกระทำในสิ่งต่าง ๆ ทั้งด้านดีและด้านร้าย คนโบราณสร้างศรัทธาให้เกิดแก่ลูกหลาน โดยการกระทำพิธีสักการะ และนับถือสิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือศาสนา และสิ่งที่มีอำนาจเหนือมนุษย์ เช่น พระภูมิเจ้าที่ ผีนุ้ย ยา เจ้าเข้าทรง เทพเจ้า ความเชื่อทางศาสนายังเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของวัฒนธรรมแต่ละสังคม เพราะเป็นตัวกำหนดพฤติกรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณีเป็นความเชื่อที่ระบุนิยมดี ความชั่ว ซึ่งสมิทท์ สระอุดม ได้จำแนกลักษณะความเชื่อเป็น 2 ลักษณะ คือ ความเชื่อทั่ว ๆ ไป เช่น ด้านปรากฏการณ์ธรรมชาติ ด้านฤกษ์ยาม ด้านศาสนา ที่เกี่ยวข้องกับการทำมาหากิน และความเชื่อที่แฝงด้วยความกลัว เช่น ด้านไสยศาสตร์ โชคลาง สิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งจะสอดคล้องกับผลการศึกษาของ J.H. Steward (1995) กล่าวคือ วัฒนธรรม เป็นเครื่องมือให้มนุษย์ปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อม โดยมีพื้นฐานสำคัญคือ เทคโนโลยีการผลิต โครงสร้างสังคมและลักษณะของสภาพแวดล้อมธรรมชาติ ปัจจุบันการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมของมนุษย์ จะต้องเผชิญกับปัญหาและการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัวตลอดเวลา จึงจำเป็นต้องมีการปรับตัวเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นปกติสุข และเมื่อมีความเจริญเข้ามามากอบงำ ประเพณีบางอย่าง เช่น การสู่วัณญ์ควาย เพื่อระลึกถึงบุญคุณและเพื่อเป็นการบำรุงขวัญและให้กำลังใจแก่ควายที่ช่วยทำนาแก่เจ้าของนา ทำให้มีข้าวกินไม่ออดอยาก ไม่ขาดแคลน และควายเปรียบเสมือนคู่ทุกข์คู่ยากของเจ้าของนาอีกด้วย แต่ในปัจจุบันเมื่อความเจริญทางเทคโนโลยีได้เข้าสู่ชุมชน การทำนาแต่เดิมที่เคยใช้แรงงานควาย ก็หันไปใช้รถไถนาแทน เนื่องจากต้องการความสะดวกสบาย รวดเร็ว จึงเป็นการลดบทบาทการใช้แรงงานควาย ดังนั้นการเลี้ยงควายจะมีไว้เพื่อผลทางเศรษฐกิจเท่านั้น ด้วยเหตุนี้จึงมีการใช้ควายในการทำนาลดลง จึงทำให้ประเพณีสู่วัณญ์ควายขาดความสำคัญและมีการปฏิบัติน้อยลง

นอกจากนี้ยังมีความเชื่อบางอย่างยังคงอยู่แต่รูปแบบ ส่วนเนื้อหาของพิธีกรรมได้เปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากรูปแบบสังคมของชุมชนเปลี่ยนแปลงทำให้ต้องปรับรายละเอียดของพิธีกรรมให้

เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม เช่น ประเพณีเกี่ยวกับการเกิด สมัยก่อน พ่อรู้ว่าหญิงใดตั้งครรภ์จนจะคลอด พ่อ แม่ ญาติ พี่น้อง จะจัดเตรียมอุปกรณ์การคลอดไว้หลายอย่างเช่น เตรียมพื้นไฟ เตรียมป้องกันเสียดจัญไร หาหมอต้าแย เตรียมสถานที่คลอด ขอมมาเจ้าที่ คำนูชาครุ ส่วนพิธีกรรมหลังคลอดก็มี ตัดสายสะดือ พิธีชำระร่างกายเด็ก พิธีร่อนกระดัง พิธีฝังสายรก การอยู่ไฟ และการออกไฟ ซึ่งพิธีกรรมต่าง ๆ นี้ ในปัจจุบันได้มีการปฏิบัติตามประเพณีดังกล่าวน้อยลงหรืออาจเลิกปฏิบัติ เนื่องจากมีความเจริญทางด้านสาธารณสุขได้เข้าไปดูแลทั่วทุกชุมชน หญิงใดที่รู้ว่าเริ่มตั้งครรภ์ก็จะไปตรวจสุขภาพและฝากครรภ์ไว้กับสถานพยาบาลประจำชุมชนหรือโรงพยาบาลที่ใกล้ชุมชน ซึ่งไม่ต้องอาศัยพิธีกรรมตามประเพณีเดิมอันมีรายละเอียดในการปฏิบัติ ปลีกย่อยมากทำให้เกิดความยุ่งยาก และในสภาพแวดล้อมทางเศรษฐกิจของสังคมปัจจุบัน ซึ่งทุกคนต่างก็มีภาระหน้าที่ที่ต้องออกไปทำงานนอกบ้านจึงไม่มีใครมีเวลามาดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดได้ แม้แต่คนที่คลอดแล้ว ภายหลังการคลอดก็ไม่ต้องอยู่ไฟ ถ้าหากแข็งแรงก่อนเวลา 1 เดือน ก็สามารถออกไปทำงานนอกบ้านได้แล้ว นอกจากนี้ความเชื่อที่พบว่ารูปแบบพิธีกรรมเปลี่ยนแปลงไปอีกงานหนึ่ง คือ ประเพณีบวช ซึ่งผู้ชายทุกคนเมื่ออายุครบแล้วจะต้องบวช การบวชถือว่าเป็นการอบรมบ่มนิสัยให้ดีมีศีลธรรม และเป็นการชดใช้หนี้บุญคุณของบิดา มารดา ผู้ให้กำเนิด ดังนั้นการบวชจึงถือว่าเป็นประเพณีที่จำเป็นสำหรับลูกผู้ชายทุกคน ในสมัยโบราณคนที่ออกบวชยอมบวชเพราะชรา เจ็บป่วย จนทรัพย์ สิ้นญาติขาดมิตร สำหรับพระพุทธเจ้า พระองค์ปรารถนาความเกิด แก่ เจ็บ ตาย จึงออกบวช ส่วนคนทุกวันนี้บวชตามประเพณี เมื่ออายุครบก็บวช บวชแก้บน บวชชดใช้หนี้บุญคุณของพ่อ แม่ สำหรับชาวอีสานอพยพที่เกิดที่อีสานจะเห็นว่าการบวชตามประเพณีเป็นสิ่งเพราะฉะนั้นเมื่ออายุครบบวชก็จะจัดให้ลูกหลานได้บวชตามประเพณี แต่บางกรณีอายุครบบวชอาจจะยังไม่ได้บวชตามประเพณีเนื่องจากเหตุและปัจจัยที่ไม่เอื้ออำนวย เช่น กำลังศึกษา การติดเกณฑ์ทหาร อาจจะไปบวชตามประเพณีเมื่อว่างจากภาระหน้าที่เมื่อมีอายุมากขึ้น ส่วนคนอีสานอพยพที่เกิดที่เขียงรายอาจจะบวชตามประเพณีเมื่อมีอายุครบบ้างแต่ก็มีส่วนน้อย เนื่องจากอาจจะติดภาระกิจหลาย ๆ อย่าง เช่น กำลังศึกษา ติดเกณฑ์ทหาร ติดงานที่กำลังทำอยู่หรืออาจจะบวชแต่ไม่ใช่บวชตามประเพณี อาจจะเป็นการบวชแก้บน บวชชดใช้หนี้บุญคุณพ่อ แม่ ในปัจจุบันการบวชตามประเพณี เมื่ออายุครบบวชจะมีการปฏิบัติน้อยลงมากเนื่องจากสภาพทางเศรษฐกิจและหน้าที่การงานเป็นตัวกำหนดอยู่

ในปัจจุบันนี้ถึงแม้ความเชื่อในเรื่องงานบุญประเพณีทางศาสนาในบางงานชาวอีสานอพยพทั้งที่เกิดที่อีสานและที่เขียงรายให้ความสำคัญหรือมีการจัดงานประกอบพิธีน้อยลงก็ตาม แต่งานบุญประเพณีนั้นก็ไม่ได้ถูกลืมหรือละเลย แต่ก็มีการจัดงานเว้นปี เช่นงานบุญพระเวส ซึ่งแต่

เดิมนั้นงานบุญพระเวสเป็นงานที่ยิ่งใหญ่ สุกสนาน เป็นงานที่ทำให้ประชาชนหลายหมู่บ้านที่อยู่
 ในตำบลเดียวกันมีโอกาสพบปะสังสรรค์กันเป็นจำนวนมาก ๆ โดยเฉพาะคนในชุมชนเดียวกันนั้น
 จะได้มีโอกาสร่วมกิจกรรมอันมีความเชื่อในบุญกุศลเป็นกลไก เพราะการจัดงานนี้ ต้องมีการ
 เตรียมการหลายขั้นตอนด้วยกัน และในบางขั้นตอนอาจถือได้ว่าเป็นการสร้างโอกาสให้คนที่ยังไม่
 รู้จักคุ้นเคยและทำงานร่วมกัน ได้พบปะสังสรรค์พูดคุยกัน อันนำไปสู่ความเข้าใจและสนิทสนมรัก
 โกรธชอบพอกันได้ โดยเฉพาะคนที่อยู่ในวัยหนุ่มสาวที่อยู่ต่างบ้านก็มักจะถือโอกาสนี้ทำความรู้จัก
 กัน ถึงแม้คนในวัยหนุ่มสาวนี้มีความสนใจในเรื่องการพึ่งเทศน์น้อย แต่ก็เป็นการดีที่การมาช่วย
 งานจะทำให้เกิดความคุ้นเคยของการจัดงาน ได้รู้ ได้ช่วยทำสิ่งต่าง ๆ ซึ่งบางอย่างบุคคลในครอบ
 ครัวไม่สามารถถ่ายทอดให้ได้ การที่ได้ไปช่วยกิจกรรมงานบุญ อาจเป็นการปูพื้นฐานไปสู่ความสน
 ใจในศาสนาทางหนึ่ง คือได้คุ้นเคยกับกิจกรรมในวัด และพระสงฆ์ ถือเป็นการขัดเกลาทางหนึ่ง
 ส่วนพวกผู้ใหญ่หรือผู้สูงอายุ จะไม่ค่อยสนใจในเรื่องความสนุกสนานของงาน แต่ก็พากันไป
 ดูการละเล่นไปดูภาพเขียนบนฝาผนังวัดเกี่ยวกับประวัติของพระพุทธเจ้าและบรรยายให้ฟังซึ่งก็
 เป็นการขัดเกลาอย่างหนึ่งในทางสังคม เมื่อเด็กได้รับรู้และจดจำเป็นความรู้ความเชื่อแล้ว ความ
 เชื่อนั้นก็จะมีอิทธิพลต่อความนึกคิด ต่อบุคลิกภาพของเขา เมื่อเขาเติบโตเป็นผู้ใหญ่ก็จะยึดเป็น
 แบบอย่างในการดำเนินชีวิต อานนท์ อาภาภิรม (2525 : 55) กล่าวว่า การขัดเกลาทางสังคม
 เป็นกระบวนการเรียนรู้อย่างหนึ่งเป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรมที่มนุษย์คิดค้นขึ้นเพื่อให้สมาชิกใน
 สังคมได้รับและยึดถือปฏิบัติในทิศทางเดียวกัน ทั้งทางบุคลิกภาพ ความเชื่อ เป็นการให้การศึกษา
 ที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้บุคคลเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมมีความเข้าใจในวัฒนธรรม มีทักษะและ
 ความรู้ต่าง ๆ ที่จำเป็นในการประกอบอาชีพเป็นกระบวนการในการต่อเนื่องกันไปจนตลอดชีวิตที่
 บุคคลจะต้องประสบไม่ว่าจะเป็นการให้การอบรมทางตรงหรือทางอ้อม หรือการมีส่วนร่วมในรูป
 แบบของสังคม สมาชิกจะต้องเรียนรู้ค่านิยม กฎเกณฑ์ใหม่โดยมี พ่อ แม่ ทำหน้าที่เป็นตัวแทน
 สำคัญในการเลี้ยงดูเด็ก นอกจากนี้การขัดเกลายังเป็นกระบวนการช่วยให้บุคคลมีการเรียนรู้ วัฒน
 ธรรมขนบธรรมเนียม ประเพณี บรรทัดฐานของสังคม อุปนิสัย คุณค่าของระบบสังคมที่ตนอยู่
 ยอมทำตามกฎเกณฑ์ของสังคมในชีวิตประจำวันจนกลายเป็นนิสัย ในปัจจุบันนี้มีการเปลี่ยนแปลง
 แปลงทางระบบเศรษฐกิจและความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีจึงทำให้พิธีกรรมของงานบุญ
 เผลวต้องตัดขั้นตอนของงานออกไปบ้างตามความเหมาะสมของสภาพแวดล้อม นอกจากนี้การ
 จัดงานบุญเผลวส่วนนั้นค่าใช้จ่ายในการจัดงานต้องใช้เงินมาก ต้องมีพิธีหลายวัน และต้องอาศัย
 แรงงานในการช่วยกันจัดเตรียมงานจากคนในวัยหนุ่มสาว จึงทำให้ไม่สามารถจัดงานบุญได้ทุก
 ปี และในแต่ละชุมชนก็จะผลัดเปลี่ยนกันเป็นเจ้าภาพจัดงาน เนื่องจากสาเหตุที่มีคนออกไป

ทำงานนอกชุมชนมากขึ้น จึงทำให้แรงงานที่มีอยู่ในชุมชนน้อยลง เพราะคนที่ใช้แรงงานส่วนใหญ่จะอยู่ในวัยหนุ่มสาว ส่วนคนที่ยังคงเหลืออยู่ในชุมชนส่วนใหญ่จะเป็นผู้สูงอายุหรือมีแรงงานคนหนุ่มสาวในชุมชนน้อยลง

กาญจนา แก้วเทพ (2528 : 16 – 24) ได้สรุปไว้ว่า การถ่ายทอดความรู้คือกระบวนการทางสังคมซึ่งดำเนินอยู่ตลอดเวลา ในกระบวนการนี้มนุษย์จะซึมซับเอาวัฒนธรรมและลักษณะต่าง ๆ ของสังคมเข้าไปไว้ในโครงสร้างบุคลิกภาพของตน การเรียนรู้นี้เกิดจากอิทธิพลของประสบการณ์และหลังจากผ่านกระบวนการถ่ายทอดความรู้ไปที่ละขั้น บุคคลจะเริ่มยอมรับสิ่งเหล่านั้น การถ่ายทอดความรู้จึงเป็นกระบวนการที่สำคัญที่สุดที่จะพัฒนาบุคลิกภาพ การถ่ายทอดความรู้ที่สำคัญคือ ครอบครัวที่มีอิทธิพลต่อมนุษย์ตั้งแต่แรกเกิดไปจนแยกครอบครัว นอกจากนั้นการถ่ายทอดยังจะได้รับในกลุ่มเพื่อน กลุ่มโรงเรียน กลุ่มอาชีพ สื่อมวลชน องค์กรศาสนา จากการสัมภาษณ์ของผู้วิจัย นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ของโรงเรียนดงมหาวัน จำนวน 30 คน เกี่ยวกับวิถีการดำเนินชีวิตของครอบครัว งานบุญประเพณีที่นักเรียนได้รับรู้ และได้เข้าร่วมกิจกรรมสรุปได้ว่า การเรียนรู้ของนักเรียนส่วนใหญ่จะได้จากการอบรมสั่งสอน การถ่ายทอดจากครอบครัว โรงเรียน กลุ่มเพื่อน วัด ถึงแม้ว่างานบุญประเพณีต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการดำรงชีวิตประจำวันจะมีการปฏิบัติน้อยลง เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมใหม่ แต่กลุ่มคนรุ่นเก่าที่อพยพย้ายมาจากภาคอีสานก็ยังคงมีการปฏิบัติอยู่และมีการถ่ายทอดไปสู่กลุ่มคนที่เกิดที่เชียงรายโดยการนำไปปฏิบัติ แต่ถ้าเป็นงานบุญประเพณีที่ไม่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมใหม่ก็จะถ่ายทอดโดยวิธีเล่าสู่กันฟัง ฉะนั้นงานบุญประเพณีบางงานผู้ที่เกิดรุ่นหลังที่จังหวัดเชียงรายเช่นเด็กวัยประถมศึกษาในปัจจุบันก็จะไม่เคยเห็นเพียงแต่จะรู้หรือเคยได้ยินโดยการบอกเล่า ส่วนชาวอีสานที่เกิดที่เชียงรายที่มีอายุ 30 ปีขึ้นไปอาจเคยปฏิบัติมาบ้างและเลิกปฏิบัติไปก็มี เช่น พิธีเซ่นไหว้ดอนปู่ตา กลุ่มชาวอีสานอพยพที่เกิดที่เชียงรายจะปฏิบัติน้อยลงเนื่องจากไม่รู้จักและไม่เคยเห็นดอนปู่ตามาก่อน เนื่องจากการย้ายอพยพมาอยู่ในสภาพแวดล้อมใหม่ที่หมู่บ้านป่าเลา ในความเชื่อเดิมของคนอีสานนั้นถือว่าดอนปู่ตาเป็นป่าศักดิ์สิทธิ์ แต่เนื่องจากสภาพของถิ่นที่ย้ายเข้ามาอยู่ต่างไปจากเดิม จึงได้อัญเชิญปู่ตามาไว้ที่กลางใจบ้านแทนเพื่อที่จะได้คุ้มครองหมู่บ้านให้มีความสุข และจะมีการทำพิธีเซ่นไหว้ปีละครั้ง การกระทำดังกล่าวเป็นการรับเอาวัฒนธรรมของคนพื้นเมืองทางเหนือที่มี "เลื้อบ้าน" อยู่ในใจกลางหมู่บ้านเป็นที่เคารพสักการะ

สุวิทย์ รุ่งวิสัย (1991 : 2 – 5) อธิบายถึงสาเหตุของการอพยพย้ายถิ่นฐานว่าเนื่องมาจากการเพิ่มขึ้นของประชากร ปัจจัยด้านสังคม เศรษฐกิจ ที่ต้องการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและการแสวงหาที่ดินทำกินใหม่ที่มีราคาถูกลง การคมนาคมสะดวก มีแหล่งการศึกษาสำหรับบุตร

หลาน และมีอิสระในการดำเนินชีวิต และมีปัจจัยทางด้านจิตวิทยาอยู่ด้วยซึ่งหมายรวมถึงสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจ ดังนั้นการปรับเปลี่ยนสภาพของคอนปุต้าให้เหมาะกับสภาพสิ่งแวดล้อมใหม่จึงเป็นสิ่งที่ควรแก่การสนใจในมุมมองของจิตวิทยาและสังคมมานุษยวิทยา ส่วนงานบุญแห่งนางแมวนั้นอาจเกี่ยวกับประเด็นของการแสวงหาปัจจัยพื้นฐาน ซึ่งชาวอีสานอพยพที่เกิดที่อีสานและได้เคยปฏิบัติมาก่อนเมื่อเกิดฝนแล้งก็ยังคงมีความเชื่อตามประเพณีเดิมอยู่ ส่วนชาวอีสานอพยพที่เกิดที่เชียงรายก็จะปฏิบัติน้อยลงหรือเลิกพิธีนี้ไป เนื่องจากสาเหตุที่ว่า ความแตกต่างของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ และด้านนิเวศวิทยา ซึ่งชาวอีสานอพยพได้เลือกเอาหมู่บ้านป่าเลา ตำบลดงมหาวันเป็นที่ตั้งหมู่บ้าน ก็เพราะตั้งอยู่ในพื้นที่ซึ่งสามารถรับน้ำจากแม่น้ำกกซึ่งเป็นแม่น้ำสายหลักของจังหวัดเชียงราย ทำให้มีน้ำเพื่อใช้ในการเกษตรตลอดปี โดยที่ไม่จำเป็นต้องอาศัยน้ำฝนแต่เพียงอย่างเดียวอย่างที่เคยเป็นอยู่ในถิ่นเดิม ดังนั้นจึงทำให้ประเพณีแห่งนางแมวมีความสำคัญน้อยลง โดยเฉพาะในสภาพแวดล้อมใหม่ที่ทำให้ความเป็นอยู่ของชุมชนดีขึ้น ประกอบกับนิสัยเดิมของคนไทยทุกหมู่เหล่าที่เป็นคนมีใจเมตตา มีความโอบอ้อมอารีต่อผู้อื่น อันเนื่องมาจากการผูกพัน และได้รับการถ่ายทอดเรียนรู้ในเรื่องความดีความชั่วจากวัด ซึ่งได้ขัดเกลาให้เป็นคนดี ปฏิบัติตนตามหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา และ “ฮีดครอง” หรือจารีตที่บรรพบุรุษได้ปฏิบัติมาแต่เดิม จึงทำให้เกิดความสงสารและเห็นว่าเป็นการทรมานสัตว์ นอกจากนี้ยังเกิดความเข้าใจในความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมของสถานที่ที่มาตั้งหลักแหล่งใหม่ จึงทำให้เกิดการปรับตัวในประเพณีดังกล่าว ซึ่งสอดคล้องกับ ผ่องพันธุ์ มณีรัตน์ (2521: 9 – 10) กล่าวถึงการปรับตัวว่า หมายถึงการที่ปัจเจกบุคคล หรือกลุ่ม มีการปรับพฤติกรรมของตนให้เข้ากันได้ หรืออยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ซึ่งการปรับตัวอาจนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม

ส่วนงานบุญเลี้ยงตาแยก “ตาแยก” คือ ผี หรืออารักษ์ซึ่งเป็นคล้าย ๆ เทวดาที่คอยดูแลรักษา ข้าว ปลา ในท้องไร่ ท้องนา ตลอดจนคนอื่น ไม่ให้มารุกล้ำของในไร่นาของตน ดังนั้นก่อนลงนาจึงต้องมีการบอกกล่าวและเลี้ยงผีตาแยก กลุ่มที่เกิดทั้งที่อีสานและที่เชียงรายยังคงปฏิบัติตามประเพณีดังกล่าวอยู่ เนื่องจากยังมีความเชื่อตามประเพณีเดิม ส่วนครอบครัวที่มีการปฏิบัติน้อยลง หรือเลิกปฏิบัติมีเหตุผลต่างกันอยู่บ้างระหว่างผู้ที่เกิดที่อีสานกับผู้เกิดที่จังหวัดเชียงราย ดังนี้ กลุ่มอพยพที่เกิดที่อีสานบอกว่า ขณะที่อยู่ที่อีสานก่อนมีการอพยพย้ายถิ่น ตาแยกก็ไม่ได้ช่วยดูแลไร่นาและผลิตผลให้เลย ทำให้เกิดความเดือดร้อน ยากไร้ ความเป็นอยู่แร้นแค้น จนต้องอพยพย้ายถิ่นหาที่ทำกินใหม่ ทำให้ความศรัทธามีน้อยลง ดังนั้นจึงไม่ได้เชิญให้ตาแยกตามมาด้วย ลูกหลานที่เกิดที่จังหวัดเชียงรายจึงไม่รู้จักตาแยก และมีความเห็นว่าประเพณีเลี้ยงตาแยกเป็นการสิ้นเปลือง และเมื่อกลุ่มชาวอีสานอพยพได้เข้าใจสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ เข้าใจเหตุผล

ทางวิทยาศาสตร์ที่ขึ้น จึงทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางความคิดและเชื่อว่า ผลผลิตที่ได้จากการผลิตในนา นั้น เกิดจากการบำรุงรักษาไร่นาโดยการใส่ปุ๋ย และการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาช่วยในระบบการผลิต ซึ่งไม่เกี่ยวกับตาแยก ส่วนการที่ผลผลิตในนาได้น้อยลงนั้น เนื่องมาจากการขาดการบำรุงรักษาที่ดิน ขาดการพัฒนาเมล็ดพันธุ์พืชมากกว่า ซึ่งสอดคล้องการอธิบายของสมคักดี ศรีสันติสุข และสุวรรณ บัวทวน (2534 : 71 – 72) ที่ว่า สาเหตุที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมนั้น เกิดจากตัวแปรด้านนิเวศวิทยา การยอมรับสิ่งใหม่อันเกิดจากการค้นพบ การคิดค้นประดิษฐ์ และการแพร่กระจายของความรู้และเทคโนโลยี เป็นต้น

ความเจริญความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่มีผลทำให้สิ่งแวดล้อมและวิถีชีวิตของชาวอีสานอพยพที่หมู่บ้านป่าเลาเปลี่ยนไป เช่น การคมนาคมที่เจริญมีถนนตัดเข้าถึงทุกแห่ง ทำให้เกิดความสะดวกรวดเร็วในการไปมาหาสู่กัน การขนสินค้าพืชไร่และสินค้าจากโรงงานก็สามารถขนส่งถึงกันได้ทั่วทุกชุมชน มีตู้โทรศัพท์สาธารณะให้บริการในหมู่บ้าน ทำให้การสื่อสารติดต่อถึงกันได้ด้วยความสะดวกรวดเร็ว มีไฟฟ้าเข้าถึงทุกหมู่บ้านทำให้ทุกครอบครัวมีเครื่องใช้ไฟฟ้ากันแทบทุกหลังคาเรือน ทำให้ได้รับความรู้และข่าวสารที่ทันสมัยขึ้นทั้งจากทาง วิทยุ โทรทัศน์ และทางหนังสือพิมพ์ ยังมีสินค้าที่ทันสมัยจากโรงงานจากต่างประเทศเข้ามาจำหน่ายในหมู่บ้าน ทำให้เกิดระบบการตลาดขึ้นในหมู่บ้าน เกิดการซื้อขาย การแลกเปลี่ยน การกู้เงิน การเป็นหนี้ ในกระแสโลกยุคใหม่ทั้งนี้ก็เพื่อการตอบสนองความต้องการทางร่างกายและจิตใจที่ตรงกับ ทฤษฎีของมาสโลว์ (สุรางค์ โค้วตระกูล, 2536) ซึ่งแบ่งความต้องการพื้นฐานของมนุษย์แบ่งออกเป็น 5 ประเภท คือ ความต้องการทางสรีระ (Physiological Needs) ความต้องการความมั่นคงปลอดภัยหรือสวัสดิภาพ (Safety Needs) ความต้องการความรักและเป็นส่วนหนึ่งของหมู่ (Love and Belonging Needs) ความต้องการที่จะรู้สึกว่าคุณค่าตนเองมีค่า (Esteem Needs) ความต้องการที่จะรู้จักตนเองตามสภาพที่แท้จริงและพัฒนาตามศักยภาพของตน (Self Actualization Needs)

ส่วนระบบการผลิตในด้านการเกษตร ได้เปลี่ยนวิธีการผลิตจากวิถีเดิม คือจากการผลิตเพื่อยังชีพให้พอกิน มาเป็นผลิตเพื่อการค้า และยังได้นำเทคนิคที่ทันสมัย ความรู้ทางวิทยาศาสตร์เข้ามาช่วยในระบบการผลิต เช่นการทำนาแต่เดิมเคยใช้แรงงานควายก็เปลี่ยนไปใช้รถไถแทนเพื่อให้ได้ผลผลิตเพิ่มขึ้น จึงทำให้มีการใช้แรงงานควายน้อยลง ดังนั้นปัจจุบันการเลี้ยงควายจึงเป็นไปเพื่อการค้า ส่วนวิธีการเพิ่มผลผลิตในนาก็หันไปใช้เทคนิคสมัยใหม่เข้ามาช่วยคือการนำเอาปุ๋ยเคมี มาใช้แทนปุ๋ยธรรมชาติ เพื่อเป็นการเพิ่มผลผลิตให้มากขึ้น ซึ่งการใช้ปุ๋ยเคมีนั้นจะทำให้ต้นทุนในการผลิตสูงขึ้น เนื่องจากปุ๋ยเคมีราคาสูงกว่าปุ๋ยธรรมชาติ ส่วนการกำจัดศัตรูพืชในนานั้นก็จะหันไปใช้สารเคมีเข้ามากำจัดแทน จึงทำให้เกิดมลพิษในดิน น้ำ พืช สัตว์ ที่อยู่ในนา ซึ่ง

เป็นอาหารของคนและสัตว์ ที่ยังคงหาอาหารจากธรรมชาติอยู่ และเมื่อนำไปประกอบอาหารก็อาจจะทำให้เกิดอันตรายแก่ร่างกายเช่นทำให้เกิดสารก่อมะเร็ง หรือสารตกค้างในร่างกายอันอาจทำให้เกิดอันตรายถึงแก่ชีวิตได้ เพราะผู้ที่นำไปประกอบอาหารนั้นอาจไม่มีความรู้ในเรื่องนี้จึงไม่ได้ใช้ความระมัดระวัง ผู้วิจัยคิดว่าน่าจะมีการกำจัดศัตรูพืชในนาโดยวิธีธรรมชาติซึ่งเป็นวิธีที่ชาวนาทุกคนใช้มาแต่ดั้งเดิมตามภูมิปัญญาเก่า เช่นหนูนาก็จับไปขายเพื่อนำไปประกอบอาหาร ปูก็เอาไปทำปุ๋ยมอง ปูเค็ม เอาไปประกอบอาหาร ส่วนหอยขมก็เอาไปประกอบอาหาร ส่วนหอยทากหรือหอยเชอรี่ก็เอาไปปนทำอาหารเลี้ยงสัตว์ หรือเอาไปทำปุ๋ย ซึ่งจะทำให้ได้ประโยชน์ทั้งสองทาง คืออันตรายจากการใช้สารเคมีก็ไม่เกิด อีกทางหนึ่งก็นำไปใช้ทำประโยชน์ในครัวเรือน ซึ่งเป็นการลดค่าใช้จ่ายในการกำจัดศัตรูพืชและเป็นการป้องกันอันตรายที่จะเกิดแก่มนุษย์ รวมทั้งยังเป็นการช่วยลดมลพิษ ในสิ่งแวดล้อมได้อีกด้วย นอกจากนี้จะมีการเพิ่มผลผลิตในนาโดยการใช้ปุ๋ยเคมีแล้ว การเกษตรด้านอื่น เช่น การทำสวน ทำไร่ ก็มีการใช้ปุ๋ยเคมี และยังมีการพ่นสารเคมีเพื่อป้องกันแมลงที่จะมาทำลายพืชสวน พืชไร่ เกษตรกรจึงควรหันไปใช้ภูมิปัญญาเดิมเพื่อเป็นการลดต้นทุนในการผลิต เพื่อความปลอดภัยของเกษตรกร ผู้บริโภค และความปลอดภัยของสิ่งแวดล้อม

จะเห็นได้ว่าการประกอบอาชีพทางการเกษตรที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้เกิดค่าใช้จ่ายในการลงทุนสูง ผู้ที่มีเงินทุนไม่พอเพียงอาจจะต้องกู้เงิน ซึ่งก่อให้เกิดภาระหนี้สินตามมา นอกจากนี้ความเจริญต่าง ๆ ทางด้านเทคโนโลยีที่เข้ามาในชุมชนยังทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านสังคม เศรษฐกิจการเมือง การปกครอง สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม วิถีชีวิตที่เคยอยู่แบบเรียบง่าย ต้องเปลี่ยนเป็นต่อสู้ ดิ้นรน มากขึ้น เพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งของที่นำมาตอบสนองความต้องการทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ

จากการศึกษาของผู้วิจัยพบว่า การดำเนินชีวิตของชาวอีสานอพยพในสภาพแวดล้อมใหม่ที่หมู่บ้านป่าเลาท่ามกลางชุมชนของคนทางภาคเหนือและความเจริญทางเทคโนโลยีตามกระแสโลกใหม่นั้น ถึงแม้ว่าชาวอีสานอพยพจะได้มีการปรับตัวให้สอดคล้องผสมกลมกลืนกับวัฒนธรรมของสังคมใหม่แต่ชาวอีสานอพยพก็ไม่ได้ละทิ้งวัฒนธรรมเดิมของตนเอง ยังได้มีการปฏิบัติตามวัฒนธรรมเดิม มีการถ่ายทอดไปสู่ลูกหลาน เช่น ภาษาพูด อาหาร การกิน การแต่งกาย งานบุญ และงานประเพณีต่าง ๆ